

2. On Amending Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine regarding the Ensuring Counteraction to Unauthorized Dissemination of Information on the Direction, Movement of Weapons, Armaments and Ammunitions to Ukraine, Movement, Displacement or Deployment of the Armed Forces of Ukraine or Other Formed in Accordance with the Laws of Ukraine Military Formations, Committed under Martial Law or State of Emergency : Law of Ukraine on March 24, 2022 № 2160-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20?lang=en#Text> (date of access: 07.06.2022).
3. On Amending Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine regarding the Improve of Liability for Collaborative Activity and Peculiarities of Applying Measures of Restraint for Committing Crimes against the Foundations of National and Public Security : Law of Ukraine on April 14, 2022 № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20?lang=en#Text> (date of access: 07.06.2022).
4. On Amending Criminal Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine regarding the Definition of Circumstances Excluding Criminal Illegality of an Act and Providing Combat Immunity under the Conditions of Martial Law : Law of Ukraine on March 15, 2022 № 2124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20?lang=en#Text> (date of access: 07.06.2022).
5. On Amending Criminal Code of Ukraine to Strengthen Liability for Crimes against the Foundations of National Security of Ukraine under the Conditions of Martial Law : Law of Ukraine on March 3, 2022 № 2113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20?lang=en#Text> (date of access: 07.06.2022).
6. The Criminal Code of Ukraine : Law of Ukraine on April 5, 2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14#n690> (date of access: 07.06.2022).

Ключові слова: воєнний час, правовий режим воєнного стану, законодавчі зміни, зміни до кримінального законодавства, Загальна частина Кримінального кодексу України.

Key words: wartime, martial law, legislative amendments, amendments to the criminal legislation, the General Part of the Criminal Code of Ukraine.

ОБОДОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИНИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ЧАСТИНОЮ ДРУГОЮ СТАТТІ 286 КК УКРАЇНИ

У санкції частини другої статті 286 КК України передбачене одне основне покарання: покарання у виді позбавлення волі на певний строк, і строк покарання визначений у *достатньо широких межах* – від трьох до восьми років. Якщо ж врахувати, що за наявності до того

підстав суд може ще й звільнити особу від відбування покарання з випробуванням, то *діапазон, у якому обиратиметься міра державної реакції на вчинений злочин, виявиться дуже широким.*

З процедурної точки зору, призначення покарання без звільнення від його відбування і призначення покарання зі звільненням від його відбування – *однакові (рівноцінні) види державної реакції на вчинене кримінальне правопорушення.* Про це свідчить *однаковість їх мети та порядку застосування.* Так, *покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами (частина друга статті 50 КК України).* А мета звільнення від відбування покарання з випробуванням впливає зі змісту частини першої статті 75 та абзацу восьмої частини третьої статті 76 КК України, якими передбачено, що:

- суд може прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо дійде висновку про можливість *виправлення засудженого без відбування покарання;*

- на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, «суд покладає обов’язки... необхідні і достатні для її *виправлення.*»

При призначенні *покарання* суд враховує (пункт 3 частини першої статті 65 КК України)

- ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення,
- особу винного та
- обставини, що пом’якшують та обтяжують покарання.

Ухвалюючи рішення про можливість/неможливість звільнення винного від відбування покарання з випробуванням, суд враховує (частина перша статті 75 КК України)

- тяжкість кримінального правопорушення,
- особу винного та
- інші обставини справи.

Зовсім неважко помітити, що і при призначенні покарання, і при ухваленні рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням *суд враховує ті самі обставини.* Більше того, в абзаці восьмої частини третьої статті 76 КК України використані навіть формулювання такі ж, як і в пункті третьому частини першої статті 65 КК України. Незважаючи на це, КК України виходить з того, що звільнити від відбування покарання з випробуванням можна *тільки* тоді, коли покарання *вже призначене:* спочатку слід призначити покарання і лише після цього вирішувати питання про можливість/неможливість звільнення особи від його відбування. Це означає, що суд має врахувати ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та особу винного, обставини, що пом’якшують та обтяжують покарання, *при призначенні покарання, а потім знову має врахувати тяжкість кримінального правопорушення (але іншу), іншу особу винного, інші обставини справи (обставини, що пом’якшують та обтяжують покарання)* і вирішити, чи можливе виправлення винного без відбування покарання

ня. Усі ці обставини не можуть бути тими самими, інакше вони будуть враховані двічі:

- при призначенні покарання – при обранні його виду та строку, які (вид та строк, розмір відрахувань) *можуть бути одними (наприклад, більш м'якими)* для кримінального правопорушення одного ступеня тяжкості, одних характеристик особи винного, одного співвідношення пом'якшуючих та обтяжуючих обставин й *зовсім іншими (ще більш м'якими чи, навпаки, більш суворими)* для кримінального правопорушення іншого ступеня тяжкості, інших характеристик особи винного, іншого співвідношення пом'якшуючих та обтяжуючих обставин;

- при прийнятті рішення про звільнення винного від відбування покарання з випробуванням.

Кримінальне правопорушення не може одночасно бути різним за ступенем тяжкості, одночасно по-різному не може характеризуватися винний, не можуть бути різними для одного і того ж кримінального правопорушення пом'якшуючі й обтяжуючі обставини. Проте не можна і при призначенні покарання врахувати одні аспекти (сторони, прояви) ступеня тяжкості кримінального правопорушення, особи винного, обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, а ось при вирішенні питання про звільнення від відбування покарання з випробуванням – *інші*. Неодмінно постане питання, чому не можна було врахувати ці інші аспекти при обранні виду та строку (розміру) *покарання*, призначивши покарання іншого виду або того самого виду, але на інший строк (з іншим розміром відрахувань)?

Особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень (частина друга статті 65 КК України). Значить, *уже вид та строк (розмір) покарання* мають бути такими, які є необхідними і достатніми для виправлення цієї особи та попередження нових кримінальних правопорушень. Якщо ж виправлення можливе і тоді, коли застосовуватимемо до особи іншу форму державної реакції на вчинене кримінальне правопорушення, то *ця інша форма мала б бути обрана від самого початку*: «Більш суворий вид покарання... *призначається лише у разі*, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень» (частина друга статті 65 КК України).

Таким чином, розглядаючи питання про призначення покарання особі, яка вчинила злочини, передбачені частиною другою статті 286 КК України, слід було б пам'ятати, що поряд (одночасно) з призначенням винному покарання можливе застосування до винного й інших заходів. Але співвідношення суворості певного покарання і покарання такого ж виду та на той самий строк, однак від відбування якого особа звільняється з випробуванням, є ширшим питанням, ніж окреслене у назві доповіді, тому далі більш детально не розглядатиметься.

Суспільно небезпечне діяння, передбачене частиною другою статті 286 КК України, може бути вчинене в одній із двох форм: порушення

правил безпеки дорожнього руху та порушення правил експлуатації транспорту. Самі по собі ці діяння *не є кримінально караними* (за жодною частиною статті 286 КК України). Іншої якості вони набувають у поєднанні з наслідками. *Саме наслідки (їх вид та обсяг) є визначальними при оцінці ступеня суспільної небезпечності* порушень, названих у диспозиціях частин статті 286 КК України.

У частині другій статті 286 КК України, передбачено два наслідки: тяжкі тілесні ушкодження та смерть потерпілого. Для кваліфікації злочину за частиною другою цієї статті достатньо буде встановити, що діяння спричинило хоча б один із зазначених наслідків. У той же час за цією частиною статті кваліфікуватиметься діяння, яке спричинило одночасно два такі наслідки (тяжкі тілесні ушкодження одній людині і смерть іншої людини) і навіть кілька таких наслідків (тяжкі тілесні ушкодження кільком потерпілим та смерть однієї людини).

КК України *формально* прирівнює тяжкість діяння, внаслідок якого настала смерть одного потерпілого, до тяжкості діяння, внаслідок якого потерпілому були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження. Однак зрозуміло, що тяжкість цих діянь (за інших рівних умов) *не може бути однаковою*.

Диспозицією частини другої статті 286 КК України охоплюватимуться такі порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, які:

- заподіяли тяжке тілесне ушкодження одному потерпілому;
- спричинили смерть (одного) потерпілого;
- заподіяли тяжке тілесне ушкодження одному потерпілому та спричинили смерть одного потерпілого;
- заподіяли тяжке тілесне ушкодження двом, трьом або більшій кількості потерпілих і спричинили смерть одного потерпілого.

До другого діяння умовно можна було б прирівняти порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, яке заподіяло тяжке тілесне ушкодження двом потерпілим, а до третього – трьом.

Оскільки суспільна небезпечність діянь, віднесених до кожної із виділених груп, *є різною*, то і каратися ці діяння мали б *не відповідно до однієї широкої санкції* – позбавленням волі на строк від трьох до восьми років (з урахуванням зробленого раніше застереження про застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням), а *кожне у межах своєї санкції*.

Різниця найбільшого й найменшого з можливих за санкцією частини другої статті 286 КК України строку покарання у виді позбавлення волі становить п'ять років, а на діяння, віднесені вище до кожної із чотирьох груп, «припадає» строк покарання тривалістю один рік і три місяці. По суті, у частині другій статті 286 КК України передбачено *щонайменше чотири кримінально-правові норми* про відповідальність за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. *Кожна* із цих норм містить опис *своїх* суспільно небезпечних наслідків і має *власну* санкцію:

- позбавлення волі на строк від трьох років до чотирьох років і трьох місяців – основне покарання у санкції норми про відповідальність за заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одному потерпілому;
- позбавлення волі на строк від чотирьох років трьох місяців до п'яти років і шести місяців – основне покарання у санкції норми про відповідальність за спричинення смерті потерпілого (і норми про відповідальність за заподіяння тяжких тілесних ушкоджень двом потерпілим);
- позбавлення волі на строк від п'яти років і шести місяців до шести років і дев'яти місяців – основне покарання у санкції норми про відповідальність за заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одному потерпілому та спричинення смерті потерпілого (а так само норми про відповідальність за заподіяння тяжких тілесних ушкоджень трьом потерпілим);
- позбавлення волі на строк від шести років і дев'яти місяців до восьми років – основне покарання у санкції норми про відповідальність за спричинення смерті потерпілого та заподіяння тяжких тілесних ушкоджень двом і більше особам.

Якщо у конкретному провадженні будуть встановлені пом'якшуючі обставини, це дасть можливість призначати (основне) покарання ближче до мінімуму відповідної санкції, а якщо обтяжуючі, – ближче до максимуму санкції. Для таких випадків можна також ставити питання про особливості призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, та призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.

Ключові слова: порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, призначення покарання, ступінь тяжкості діяння, покарання у виді позбавлення волі, санкція.

Key words: violation of traffic safety rules or operation of transport, imposition of punishment, degree of gravity of an act, the punishment of imprisonment, sanction.

ТАВЛУЙ ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

15 березня 2022 року набрав чинності Закон України від 03 березня 2022 року № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [1].